RIF Rådgivende Ingeniørers Forening

Energi- og miljøkomiteen på Stortinget

Dato: 13. oktober 2026

Høringsinnspill til Energi- og miljøkomiteen, Statsbudsjettet 2027

Prioriter klimatilpasning og forebygging høyere

Klimaendringene setter sitt preg på Norge. Mer ekstremvær, flom, skred og ras har gjort store skader på matproduksjon, infrastruktur og eiendom. Hendelser som ekstremværet Hans har særlig vist hvor store konsekvensene kan bli for både folk flest, staten og kommunene. Vi er allerede på etterskudd med forebyggingen av konsekvensene av klimaendringene. Det gjelder særlig for kritisk infrastruktur som veier, jernbane, og vann- og avløpsinfrastruktur, som har et betydelig vedlikeholds- og oppgraderingsbehov.

«Vedlikehold vil som regel være mer samfunnsøkonomisk lønnsomt, gi mer nytte, enn å bygge nytt. Og egentlig er det en stolt norsk tradisjon, dette å ta vare på, forvalte godt og holde i hevd», sa finansministeren i finanstalen sa forslaget til statsbudsjett ble lagt frem. RIF er enig. Det samme gjelder forebygging av skader. I juni la Klimatilpasningsutvalget fram rapporten Norge i hardt vær. Utvalget peker på behovet for mer systematisk prioritering av forebygging, særlig av infrastruktur. For samferdselssektoren beskriver utvalget en ubalanse mellom forebygging og gjenoppbygging. Det finnes relativt gode ordninger for å finansiere gjenoppbygging etter skader, mens insentivene for å forebygge er svakere. Dette forsterkes av forfallet på infrastrukturen.

Regjeringen foreslår i budsjettet mer penger til ulike tiltak for flom- og skredforebygging i regi av NVE, men mye er til krise og hastetiltak og oppfølging etter hendelser. Det er bra, men det løser ikke hovedproblemet: At det samlet sett brukes for lite på å forebygge klimaskader på infrastruktur. Klimatilpasningsutvalget anbefaler at klimatilpasning inngår i prioriteringene mellom vedlikehold, sikring og nye investeringer, og at forebyggende tiltak vurderes på lik linje med nye investeringsprosjekter.

Bedre samarbeid om klimatilpasningsarbeidet

Utvalget peker også på at klimatilpasning krever samarbeid mellom stat, fylker og kommuner, og at staten må bidra når det lokale eller regionale virkemiddelapparatet ikke strekker til. Kommunene forvalter rundt 80 prosent av arealene i Norge og sitter med mye av ansvaret for lokal klimatilpasning. Likevel mangler mange kapasitet, finansiering og kompetanse. Erfaringen fra RIFs fagmiljøer er at klimatilpasning nedprioriteres når finansieringen er utilstrekkelig og gevinsten av forebyggende tiltak er vanskelig å synliggjøre i kommunale budsjetter. Konsekvensen er at nødvendige klimatilpasningstiltak utsettes til skaden har skjedd. Regningene blir høyere, klimafotavtrykket større og samfunnsøkonomien dårligere enn om tiltakene var gjennomført på forhånd.

Dersom kommunene skal være hovedmotoren i klimatilpasningsarbeidet, må statsbudsjettet i større grad bidra til finansiering av oppgavene. I Danmark tar regjeringen større nasjonalt ansvar for klimatilpasning. Den første nasjonale planen i 2023 la vekt på bedre samordning og sterkere støtte til kommunene. I 2026 fulgte regjeringen opp med Klimatilpasningsplan II, med en statlig investeringsplan på nær 15 mrd. danske kr. til kystbeskyttelse, der staten kan dekke opptil 85 prosent av kostnadene i store prosjekter.

Norge har andre naturgitte utfordringer enn Danmark, men flere av de strukturelle problemene er de samme: Ansvar er delt mellom forvaltningsnivåer, tiltak går på tvers av kommunegrenser, og kostnadsdelingen er uklar.

- Stortinget bør be regjeringen avklare hvordan ansvar for og arbeid med klimatilpasning bør organiseres og finansieres bedre. Det inkluderer hvordan stat, fylker og kommuner kan samarbeide bedre om store tiltak på tvers av kommunegrenser. Regjeringen bør i dette arbeidet se til erfaringene fra Danmark.

Bedre organisering av vann og avløp kan gi lavere kostnader og gebyrvekst

Vann- og avløpssystemene er grunnleggende infrastruktur, og det trengs flere hundre milliarder kroner i investeringer de neste tiårene for å sikre en akseptabel standard. Dette betales gjennom vann- og avløpsgebyrer av innbyggerne. Mange kommuner har forsøkt å holde gebyrene nede, men uten effektiv gjennomføring øker risikoen både for store gebyrhopp og flere alvorlige hendelser, som utslipp av kloakk i naturen og svekket drikkevannskvalitet.

Allerede i 2022 fikk regjeringen en mulighetsstudie om effektiviseringspotensialet i sektoren. Hovedkonklusjonen var at det er mulig å kutte kostnader når VA-systemene skal fornyes, og at bedre regional organisering og mer systematisk statlig styring kan gi mer igjen for pengene. Likevel løses mange av de samme oppgavene fortsatt uten samordning i kommunene. Mange av prosjektene er også for store og kompliserte til at enkeltkommuner kan sitte alene med ansvaret. Staten bør legge bedre til rette for samarbeid over kommunegrenser og støtte kommuner som gjør tiltak sammen. For de største VA-prosjektene bør regjeringen vurdere en tydeligere statlig rolle.

Rundt Trondheimsfjorden skal for eksempel rundt 20 renseanlegg oppgraderes, og hver kommune må gjennom egne prosesser for utslippstillatelser, vurderinger og teknologivalg. De samme spørsmålene utredes flere ganger. Det gir mer byråkrati, dyrere prosjekter og lengre prosesser. Staten må gjøre det lettere å løse de samme oppgavene sammen.

- Stortinget bør be regjeringen styrke kommunenes arbeid med å ta igjen etterslepet på vann- og avløpsanleggene gjennom statlige investeringstilskudd og rentekompensasjon, for å øke tempoet i fornyelsen. Samtidig bør det vurderes krav om interkommunalt samarbeid der det kan gi bedre løsninger til lavere kostnad.
- I tillegg bør det utredes om et statlig VA-selskap eller en nasjonal gjennomføringsenhet etter modell av Nye Veier kan bidra til å gjennomføre de største og mest komplekse prosjektene raskere og med bedre kostnadskontroll.